

Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTES JULIANAS KOKOTES [*JULIANE KOKOTT*] SECINĀJUMI,
sniegti 2011. gada 15. decembrī¹

Lieta C-489/10

Łukasz Marcin Bonda

(Sąd Najwyższy (Polijas Republika) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Lauksaimniecība — Regula (EK) Nr. 1973/2004 — Atbalsta nepiešķiršana un samazināšana nepatiesu
ziņu par platībām norādīšanas gadījumā — Administratīvās sankcijas krimināltiesiskais raksturs —
Dubultās sodīšanas aizliegums — *Ne bis in idem* princips

Satura rādītājs

I – Ievads	2
II – Atbilstošās tiesību normas	2
III – Lietas apstākļi un pamata tiesvedība	3
IV – Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu un tiesvedība Tiesā	4
V – Vērtējums	4
A – Ievada piezīmes	4
1) Pārbaudes apmērs: dubultās sodīšanas aizliegums Savienības tiesībās	4
a) Savienības tiesībās noteiktā dubultās sodīšanas aizlieguma piemērojamība	4
b) Lisabonas līguma 30. protokols	6
c) Starpsecinājums	6
2) Prejudiciālā jautājuma precizēšana – pārbaudes priekšmets	6
3) Prejudiciālā jautājuma pārformulēšana	7
B – Dubultās sodīšanas aizliegums Savienības tiesībās: kad process ir ar krimināltiesisku vai krimināltiesiskajam raksturam līdzīgu raksturu?	8

¹ — Oriģinālvaloda – vācu.

1) Tiesas judikatūra par sankciju lauksaimniecības nozarē krimināltiesisko raksturu	8
2) ECT judikatūras ievērošana, nosakot krimināltiesisko raksturu	9
a) ECT judikatūra	10
b) Engel kritēriju piemērošana šajā lietā: pretruna ar līdzšinējo Tiesas judikatūru par tiesību aktiem lauksaimniecības jomā?	11
i) Par pirmā Engel kritērija piemērošanu	11
ii) Par otrā Engel kritērija piemērošanu	11
– Adresātu loks	11
– Parasti ar krimināltiesiskām sankcijām aizsargātās tiesiskās intereses	11
– Sankcijas mērķis un motīvs	11
– Starpsecinājums	13
iii) Par trešā Engel kritērija piemērošanu	13
3) Sekas, ja tiktu izlemts atšķirīgi	14
4) Sankcijas ieskaitīšana	14
5) Pārējo <i>ne bis in idem</i> principa kritēriju pārbaude	15
VI – Secinājumi	15

I – Ievads

1. Pieteikumā par Savienības atbalstu lauksaimniecības nozarei norādītu nepatiesu ziņu dēļ valsts iestāde piemēroja kādam lauksaimniekam Savienības regulā paredzēto lūgtā atbalsta samazinājumu. Pēc tam krimināltiesā pret lauksaimnieku tika izvirzītas apsūdzības par krāpšanu saistībā ar subsīdijām, pamatojoties uz to pašu nepatieso ziņu sniegšanu. Līdz ar to šis tiesvedības galvenais jautājums ir par to, vai administratīvajam procesam ir krimināltiesisks raksturs, un tādēļ, ņemot vērā dubultās sodīšanas aizliegumu (*ne bis in idem* princips), pret atbalsta saņēmēju nevar tikt papildus uzsākts kriminālprocess.

II – Atbilstošās tiesību normas

2. Eiropas Savienības Pamattiesību hartas² 50. pantā ir noteikts:

“Nevienu nedrīkst atkārtoti tiesāt vai sodīt krimināllietā par nodarījumu, par kuru viņš saskaņā ar tiesību aktiem Savienībā jau ticis attaisnots vai notiesāts ar galīgu spriedumu.”

2 — Vispirms Eiropas Savienības Pamattiesību harta tika svinīgi pasludināta 2000. gada 7. decembrī Nicā (OV C 364, 1. lpp.) un pēc tam otrreiz 2007. gada 12. decembrī Strasbūrā (OV 2007, C 303, 1. lpp., un OV 2010, C 83, 389. lpp.).

3. Regulas (EK) Nr. 1973/2004³ 138. panta 1. punkts redakcijā, kas bija spēkā brīdī, kad tika iesniegts strīdīgais atbalsta pieteikums (2005. gada 16. maijs) un pieņemts administratīvais lēmums (2006. gada 25. jūnijs)⁴, bija izteikts šādi:

“Izņemot *force majeure* gadījumus vai ārkārtas gadījumus, kā definēts Regulas (EK) Nr. 796/2004 72. pantā, [ja] administratīvu vai neatliekamu pārbaužu laikā tiek konstatēta izveidotā atšķirība starp deklarētajām un noteiktajām platībām Regulas (EK) Nr. 796/2004 2. panta 22. punktā, [un ja] šī atšķirība ir vairāk kā 3 %, bet mazāk kā 30 % no noteiktās platības, apjomi, kuri garantēti pēc viena platības maksājuma shēmas, par attiecīgo gadu tiks samazināti divreiz.

Ja starpība ir lielāka par 30 % no noteiktās platības, netiek garantēta palīdzība par attiecīgo gadu.

Ja starpība ir vairāk kā 50 %, zemnieks tiek izslēgts no palīdzības saņemšanas apjomam, kas atbilst starpībai starp deklarēto un noteikto platību. Apjoms tiks veikts pret palīdzības maksājumu, kuram zemnieks ir pilnvarots, piemērojot pieteikumu, kuru viņš ir veicis trīs kalendāro gadu laikā pēc veiktā konteksta.”

III – Lietas apstākļi un pamata tiesvedība

4. Atbilstoši lūgumam sniegt prejudiciālu nolēmumu Lukašs Marčins Bonda [*Lukasz Marcin Bonda*] 2005. gada 16. maijā Lauksaimniecības restrukturizācijas un modernizācijas aģentūras reģionālajā nodaļā (turpmāk tekstā – “reģionālā nodaļa”) iesniedza pieteikumu par Savienības atbalsta lauksaimniecības nozarei⁵ saņemšanu par 2005. gadu. Šajā pieteikumā L. M. Bonda sniedza nepatiesas ziņas par platības, ko viņš izmanto lauksaimniecībai, lielumu un par kultūraugiem, kas tajā tiek audzēti⁶.

5. Kā izriet no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu, šo nepatieso ziņu dēļ reģionālā nodaļa, pamatojoties uz Regulas Nr. 1973/2004 138. pantu, noraidīja atbalsta maksājuma piešķiršanu par 2005. gadu, kā arī paziņoja par tiesību zaudēšanu uz atbalstu lauksaimniecības nozarei attiecībā uz nākamajiem trim gadiem.

6. 2009. gada 14. jūlijā, pamatojoties uz minētajām nepatiesajām ziņām L. M. Bondas atbalsta pieteikumā, *Sąd Rejonowy w Goleniowie*⁷ notiesāja viņu par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu – krāpšanu saistībā ar subsīdijām – pēc Polijas Kriminālkodeksa 297. panta 1. punkta, sodot viņu ar brīvības atņemšanu uz astoņiem mēnešiem, kas tika aizstāta ar nosacītu sodu uz diviem gadiem, kā arī naudas sodu 80 dienu darba algas apmērā (vienas dienas alga ir PLN 20).

7. Par šo spriedumu L. M. Bonda iesniedza apelācijas sūdzību *Sąd Okręgowy w Szczecinie*⁸. Šī tiesa apmierināja apelācijas sūdzību un izbeidza kriminālprocesu pret L. M. Bondu. Ņemot vērā, ka L. M. Bondam tās pašas rīcības dēļ jau bija piemērota sankcija atbilstoši Regulas Nr. 1973/2004 138. pantam, kriminālprocess pret viņu neesot pieļaujams. Pamatojoties uz *Prokurator Generalny*⁹ kasācijas sūdzību, lieta šobrīd tiek izskatīta iesniedzējtiesā, proti, *Sąd Najwyższy*¹⁰.

3 — Komisijas 2004. gada 29. oktobra Regula (EK) Nr. 1973/2004, ar kuru nosaka sīki izstrādātus noteikumus Padomes Regulas (EK) Nr. 1782/2003 piemērošanai attiecībā uz šīs Regulas IV un IV a) sadaļā minētajām atbalsta shēmām un atmatā atstātas zemes izmantošanu izejvielu ražošanai (OV L 345, 1. lpp.; turpmāk tekstā – “Regula Nr. 1973/2004” vai “regula”).

4 — Vēlākiem, maznozīmīgiem šī panta grozījumiem nav nozīmes šajā lietā. 138. panta atcelšana ar Regulu (EK) Nr. 316/2009 (OV L 100, 3. lpp.) attiecas tikai uz atbalsta pieteikumiem sākot ar 2009. gadu. Šobrīd Regula Nr. 1973/2004 ir tikusi atcelta ar Regulu (EK) Nr. 1121/2009 (OV L 316, 27. lpp.). Tomēr atbilstoši tās 96. panta 1. punktam to turpina piemērot atbalsta pieteikumiem, kas attiecas uz 2009. gadu un iepriekšējiem piemaksu gadiem. 138. panta 1. punktam līdzīga tiesību norma tagad ir atrodama Regulas (EK) Nr. 1122/2009 (OV L 316, 65. lpp.) 58. pantā.

5 — Lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu runa ir par pieteikumu par “tiešo maksājumu”. Taču, tā kā jautājums ir uzdots par Regulas Nr. 1973/2004 138. panta interpretāciju, drīzāk runa ir par pieteikumu par “vienas platības maksājumu”.

6 — Pēc pieteikuma iesniegšanas veiktā pārbaudē tika konstatēts, ka faktiski lauksaimniecībai izmantotās platības lielums nebija norādītie 212,78 ha, bet gan tikai 113,49 ha.

7 — Golenjovas rajona tiesa.

8 — Ščecinas apgabaltiesa.

9 — Ģenerālprokurors.

10 — Polijas Augstākā tiesa.

IV – Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu un tiesvedība Tiesā

8. Ar 2010. gada 27. septembra lēmumu, kas Tiesā saņemts 2010. gada 12. oktobrī, *Sąd Najwyższy* ir uzdevusi Tiesai šādu prejudiciālu jautājumu:

“Kāds tiesiskais raksturs ir Komisijas 2004. gada 29. oktobra Regulas (EK) Nr. 1973/2004, ar kuru nosaka sīki izstrādātus noteikumus Padomes Regulas (EK) Nr. 1782/2003 piemērošanai attiecībā uz šīs Regulas IV un IV a) sadaļā minētajām atbalsta shēmām un atmatā atstātas zemes izmantošanu izejvielu ražošanai (OV L 345, 1. lpp.), 138. pantā paredzētajai sankcijai, saskaņā ar kuru zemnieks gados, kas seko tam gadam, kurā viņš ir nepatiesi deklarējis platības lielumu, kas ir tiešo maksājumu pamatā, nesaņem tiešos maksājumus?”

9. Tiesvedībā Tiesā rakstveida apsvērumus ir iesnieguši L. M. Bonda, Austrija, Polija un Eiropas Komisija. 2011. gada 4. oktobra tiesas sēdē piedalījās Polija un Komisija.

V – Vērtējums

A – Ievada piezīmes

10. Lai iesniedzējtiesai sniegtu lietderīgu atbildi, prejudiciālais jautājums ir jāpapildina un jāprecizē¹¹.

1) Pārbaudes apmērs: dubultās sodīšanas aizliegums Savienības tiesībās

11. Iesniedzējtiesa uzdod savu jautājumu, ņemot vērā dubultās sodīšanas aizlieguma piemērošanu saskaņā ar Polijas tiesībām. Arī Polijas valdība un Komisija tiesas sēdē norādīja, ka pārbaudes kritērijs ir dubultās sodīšanas aizliegums Polijas tiesībās. Tomēr turpinājumā es izklāstīšu, ka šajā lietā ir jāpiemēro *Savienības tiesībās noteiktais* dubultās sodīšanas aizliegums¹².

12. Turklāt man šķiet apšaubāmi, ka valsts dubultās sodīšanas aizlieguma piemērojamības gadījumā Tiesai būtu iespēja paust savu nostāju par strīdīgo administratīvo sankciju krimināltiesisko raksturu. Būtībā šādā gadījumā arī jautājums par to krimināltiesisko raksturu būtu novērtējams atbilstoši valsts tiesību aktiem. Šajā ziņā būtu iespējams – tomēr šajā gadījumā tas tā nav –, ka valsts tiesa norāda kritērijus, saskaņā ar kuriem atbilstoši tās pašas veiktajam novērtējumam rodas dubultās sodīšanas aizlieguma piemērojamība, un ka pēc tam Tiesa izvērtē, vai konkrētā Savienības tiesībās paredzētā administratīvā sankcija atbilst šiem kritērijiem. Tādējādi runa var būt, piemēram, par to, vai konkrētajai Savienības tiesībās paredzētajai administratīvajai sankcijai ir represīvs mērķis gadījumā, ja tas atbilstoši valsts tiesībām ir tiesību normas krimināltiesisko raksturu veidojošs elements.

a) Savienības tiesībās noteiktā dubultās sodīšanas aizlieguma piemērojamība

13. Dubultās sodīšanas vai kriminālvajāšanas aizliegums (*ne bis in idem* princips) Savienības līmenī ir atzīts par vispārējo tiesību principu¹³, un saskaņā ar Pamattiesību hartas 50. pantu tas ir ieguvis Savienības pamattiesību juridisko spēku.

11 — Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru Tiesai neprecīzi formulētu prejudiciālo jautājumu gadījumā ir tiesības izdalīt tos Savienības tiesību elementus, kuriem ir nepieciešama interpretācija, ņemot vērā strīda priekšmetu, skat. 1984. gada 13. decembra spriedumu lietā 251/83 *Haug-Adrian* (*Recueil*, 4277. lpp., 9. punkts), kā arī sniegt visas lietderīgās norādes, kas valsts tiesai palīdz izlemt par pamata tiesvedību, skat. tikai 2010. gada 22. decembra spriedumu lietā C-12/10 *LECSO Elektromobile* (Krājums, I-14173. lpp., 15. punkts).

12 — Skat. arī šobrīd izskatīšanā esošo lietu C-617/10 *Åkerberg Fransson* (OV C 72, 14. lpp.).

13 — Skat. 2002. gada 15. oktobra spriedumu apvienotajās lietās C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, no C-250/99 P līdz C-252/99 P un C-254/99 P *Limburgse Vinyl Maatschappij u.c./Komisija* (“LVM”, *Recueil*, I-8375. lpp., 59. punkts) un 2006. gada 29. jūnija spriedumu lietā C-289/04 P *Showa Denko/Komisija* (“Showa Denko”, Krājums, I-5859. lpp., 50. punkts).

14. Pamattiesību harta atbilstoši tās 51. panta 1. punktam attiecas “uz dalībvalstīm tikai tad, ja tās īsteno Savienības tiesību aktus”¹⁴. Šīs tiesību normas interpretācija nav nepārprotama. Līdz ar to rodas jautājums, vai Pamattiesību hartas piemērošanas joma ir atšķirīga no tās, kāda tā ir vispārējiem tiesību principiem un ir izstrādāta judikatūrā¹⁵. Atbilstoši judikatūrai vispārējie tiesību principi ir piemērojami, ja valsts pasākums ietilpst Savienības tiesību piemērošanas jomā. Šaurākas Hartas 51. panta 1. punkta izpratnes aizstāvji galvenokārt diskutē par Savienības pamattiesību piemērošanu attiecībā uz dalībvalstu pasākumiem, kuri ierobežo pamatbrīvības, un pasākumiem, kas nevis tieši paredzēti direktīvas tiesību normas transponēšanai, bet gan uz kuriem tikai attiecas direktīvā regulētā joma.

15. Tiesa līdz šim vēl nebija paudusi stingru nostāju par Hartas piemērošanu *ratione materiae*¹⁶. Divos rīkojumos tā 51. panta 1. punktu ir interpretējusi tādējādi, ka Harta ir piemērojama, ja lietas apstākļiem ir saistība ar Savienības tiesībām¹⁷. Tagad Tiesa spriedumā lietā *Dereci* ir konstatējusi, ka Harta ir piemērojama, ja lietas apstākļi ietilpst Savienības tiesību piemērošanas jomā. Ar minēto tā ir no jauna analizējusi savu formulējumu attiecībā uz vispārējiem tiesību principiem¹⁸.

16. Arī minētais noteikti nesniedz atbildes uz visiem jautājumiem. Tomēr šī lieta, pēc manām domām, pat šaurākas 51. panta 1. punkta izpratnes gadījumā ietilpst Hartas piemērošanas jomā.

17. Attiecībā uz L. M. Bondam piemēroto administratīvo sankciju ir jānorāda, ka tā tika noteikta, tieši īstenojot Regulas Nr. 1973/2004 138. panta 1. punktu. Lai gan otrā sankcija, ko piemēroja valsts tiesa par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu – krāpšanu saistībā ar subsīdijām –, pamatojas uz valsts krimināltiesību normu, tās pieņemšanas iemesls bija Savienības tiesības, jo Polijas krimināltiesību normas mērķis konkrētajā gadījumā ir piemērot sankciju par Savienības lauksaimniecības tiesību normu pārkāpumu. Tādēļ tās mērķis ir īstenot primārajās tiesībās noteikto dalībvalstu pienākumu – efektīvi un atbilstoši piemērot sankciju par pārkāpumiem, kas vērsti pret Savienības finanšu interesēm.

18. LESD 325. panta 1. punktā dalībvalstīm ir noteikts pienākums apkarot nelikumīgu rīcību, kas apdraud Savienības finanšu intereses, veicot pasākumus, kuriem jāattur no šādas rīcības, kā arī jānodrošina efektīva aizsardzība. Ja tas nepieciešams Savienības tiesību ievērošanas nodrošināšanai, šie pasākumi var ietvert arī krimināltiesiskas sankcijas¹⁹. LESD 325. panta 2. punktā ir noteikts, ka, lai novērstu krāpšanu, kas apdraud Savienības finanšu intereses, dalībvalstīm ir pienākums veikt tādus pašus pasākumus, kādus tās veic, lai novērstu krāpšanu, kas apdraud viņu pašu finanšu intereses. Dalībvalstīm, īstenojot šo Savienības tiesībās paredzēto pienākumu sodīt par pieļautajiem pārkāpumiem, atbilstoši Tiesas judikatūrai ir jāievēro Kopienas tiesības un to vispārējie principi, tāpat arī Savienības pamattiesības un samērīguma princips²⁰.

19. Tādēļ, ja dalībvalstīm no Savienības tiesībām var izrietēt pienākums paredzēt krimināltiesiskas sankcijas par Savienības finanšu interešu apdraudējumu saistībā ar atbalstu lauksaimniecības nozarei, no Savienības tiesībām, un it īpaši no Savienības pamattiesībām, ir arī jāizriet iespējamām robežām attiecībā uz šo pienākumu. Savienības tiesībās noteikts pienākums piemērot krimināltiesiskas sankcijas

14 — Šajā ziņā attiecībā uz citām šā noteikuma valodu versijām skat. J. Kokott, Sobotta, Ch., “Die Charta der Grundrechte der Europäischen Union nach dem Inkrafttreten des Vertrags von Lissabon”, *Europäische Grundrechte Zeitschrift* (2010), 265.–271. lpp.

15 — Šajā ziņā skat. arī ģenerālvokāta Ī. Bota [Y. Bot] 2011. gada 5. aprīļa secinājumus lietā C-108/10 *Scattolon* (2011. gada 6. septembra spriedums, Krājums, I-7491. lpp., 116.–119. punkts) un ģenerālvokātes V. Trstenjakas [V. Trstenjak] 2011. gada 22. septembra secinājumus apvienotajās lietās C-411/10 un C-493/10 *M. E. u.c.* (71.–81. punkts).

16 — Pirmās norādes skat. 2010. gada 5. oktobra spriedumā lietā C-400/10 *PUU McB.* (Krājums, I-8965. lpp., 52. punkts) un 2011. gada 15. septembra spriedumā apvienotajās lietās C-483/09 un C-1/10 *Gueye un Salmeron Sanchez* (Krājums, I-8263. lpp., 55. punkts).

17 — Šajā ziņā skat. 2010. gada 12. novembra rīkojumu lietā C-339/10 *Asparuhov Estov u.c.* (Krājums, I-11465. lpp., 14. punkts) un 2011. gada 1. marta rīkojumu lietā C-457/09 *Chartry* (Krājums, I-819. lpp., 25. punkts).

18 — 2011. gada 15. novembra spriedums lietā C-256/11 *Dereci u.c.* (Krājums, I-11315. lpp., 72. punkts), kurā Tiesa ir izvēlējusies formulējumu “ir piemērojamas Savienības tiesības” un “ietilpst Savienības tiesību piemērošanas jomā”. Tomēr pārsteidzošā kārtā lēmuma pieņemšanu par jautājumu, vai konkrētie lietas apstākļi ietilpst Savienības tiesību piemērošanas jomā, tā ir atstājusi iesniedzējtiesas ziņā.

19 — Skat. 1989. gada 21. septembra spriedumu lietā 68/88 Komisija/Griekija (*Recueil*, 2965. lpp., 23. un nākamie punkti).

20 — Attiecībā uz judikatūru par dalībvalstu vispārējo pienākumu piemērot sodu par Savienības tiesību pārkāpumiem, kas izriet no LES 4. panta 2. punkta, skat. 2001. gada 12. jūlija spriedumu lietā C-262/99 *Louloudakis* (*Recueil*, I-5547. lpp., 67. punkts) un 2007. gada 5. jūlija spriedumu lietā C-430/05 *Ntounik un Pikoulas* (Krājums, I-5835. lpp., 53. punkts).

par Savienības tiesību pārkāpumiem var pastāvēt tikai tiktāl, ciktāl netiek aizskartas attiecīgo personu Savienības līmenī garantētās pamattiesības. Tikai šādā veidā tiek nodrošināts, ka Savienības tiesībās noteiktajiem pienākumiem attiecībā uz Savienības finanšu interešu aizsardzību visā Savienības teritorijā ir vienotas robežas.

20. Attiecībā uz pienākumu ievērot Savienības pamattiesības, piemērojot sankcijas par Savienības tiesību pārkāpumiem, manuprāt, nav nekādas nozīmes tam, vai dalībvalsts veiktais sankciju ietverošais pasākums ir ticis noteikts, lai tieši ieviestu Savienības tiesības, vai arī tas jau ir pastāvējis iepriekš. Abos šajos gadījumos šo pasākumu mērķis ir nodrošināt Savienības tiesību ievērošanu. Savienības pamattiesību piemērošana nevar būt atkarīga no nejaušības, proti, vai krimināltiesiska norma ir jau pastāvējusi vai arī tā ir tikusi pieņemta tikai no Savienības tiesībām izrietošo pienākumu ieviešanas laikā.

b) Lisabonas līguma 30. protokols

21. Arī Protokols par Eiropas Savienības Pamattiesību hartas piemērošanu Polijai un Apvienotajai Karalistei²¹ neliek apšaubīt Pamattiesību hartas piemērojamību šajā lietā. Šis protokols tika pievienots Līgumiem ar Lisabonas līgumu. Atbilstoši LES 51. pantam tas ir Līgumu neatņemama sastāvdaļa un tam ir tāda pati juridiskā iedarbība.

22. Šī protokola 1. panta 1. punktā ir noteikts, ka ar Hartu nepalielina ES Tiesas vai jebkuras tiesas Polijā vai Apvienotajā Karalistē spējas atzīt, ka Polijas vai Apvienotās Karalistes tiesību akti, regulas un administratīvie noteikumi, prakse vai darbības neatbilst pamattiesībām, brīvībām un principiem, kas tajā atkārtoti apstiprināti.

23. Šī tiesību norma nevieš īpašu skaidrību. Katrā ziņā 30. protokols nav uzskatāms par Apvienotās Karalistes un Polijas Republikas atteikšanos no Pamattiesību hartas piemērojamības ("opt-out")²². Gluži pretēji, protokola preambulas astotais un deviņais apsvērums liecina par to, ka protokolā nav ietvertas atkāpes no Hartas attiecībā uz abām minētajām valstīm. Tam ir tikai paskaidrojošs raksturs un ir jākalpo kā interpretācijas līdzeklim²³. Pašā Hartas 51. panta 2. punktā ir noteikts, ka ar to netiek paplašināta Savienības tiesību piemērošanas joma, paplašinot Savienības kompetences, un Savienībai netiek noteiktas nekādas jaunas kompetences vai uzdevumi, nedz grozītas kompetences un uzdevumi, kā tās noteiktas Līgumos. Taču, tā kā Hartas 50. pantā paredzētais dubultās sodīšanas aizliegums jau iepriekš Savienības tiesībās tika atzīts kā vispārējais tiesību princips un saskaņā ar līdzšinējo judikatūru arī būtu bijis piemērojams šajā lietā un arī šaurākas Hartas 51. panta izpratnes gadījumā, kā izklāstīts iepriekš, tas ir piemērojams, nevar būt runa par Tiesas kompetenču paplašināšanu protokola izpratnē.

c) Starpsecinājums

24. Lidz ar to jautājums, vai sankcijas saskaņā ar Regulas Nr. 1973/2004 138. pantu liedz pēc tam veikt kriminālvajāšanu par krāpšanu saistībā ar subsīdijām, ir izlemjams, ņemot vērā Savienības tiesību principu *ne bis in idem*. Tādēļ arī prejudiciālais jautājums ir attiecīgi jāpārformulē.

2) Prejudiciālā jautājuma precizēšana – pārbaudes priekšmets

25. *Sąd Najwyższy* savā jautājumā nav atsaukusies uz konkrētu Regulas Nr. 1973/2004 138. panta punktu. Pretēji pirmajam punktam otrajā punktā ir regulēts īpašs gadījums – apzināta nepatiesu ziņu sniegšana. Taču Polijas Republika savos rakstveida apsvērumos nepārprotami ir precizējusi, ka reģionālās nodaļas vadītājs savu lēmumu pamatoja ar Regulas Nr. 1973/2004 138. panta 1. punktu. Tādējādi ir jāinterpretē šīs regulas 138. panta 1. punkts.

21 — 2007. gada 17. decembra protokols, OV C 306, 157. lpp.

22 — Tā arī ģenerāladvokātes V. Trstenjakas secinājumos apvienotajās lietās *M. E. u.c.* (minēti 15. zemsvītras piezīmē, 167. punkts).

23 — To, ka protokols ir tikai paskaidrojošs interpretācijas līdzeklis, uzsvēra arī Lielbritānijas valdība. Šajā ziņā skat. *House of Lords*, 2008. gada 26. februāra "Tenth Report of the European Union Select Committee", 5.86. punkts, interneta vietne <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld200708/ldselect/lddeucom/62/6209.htm>.

26. Iesniedzējtiesa savā jautājumā nemin arī to, ka L. M. Bonda, neņemot vērā samazinājumus atbilstoši 138. panta 1. punkta trešajai daļai par 2006.–2008. gadu, atbilstoši 138. panta 1. punkta otrajai daļai zaudēja arī tiesības uz atbalstu par 2005. gadu – gadu, kurā viņš iesniedza kļūdaino pieteikumu. Lai iesniedzējtiesai sniegtu lietderīgu atbildi, vērtējot 138. panta 1. punktā paredzētās sankcijas raksturu, būtu arī jāanalizē atbilstoši tam piemērojamie pasākumi kopumā. Tādēļ ir jāvērtē ne tikai atbalsta samazinājums, kas izpaudās 2006.–2008. gadā, bet arī izslēgšana pieteikuma iesniegšanas gadā.

27. Turklāt atbildes sniegšanai uz prejudiciālo jautājumu ir jābūt ciešāk saistītai ar pasākumu, kas tiek piemēroti saskaņā ar 138. panta 1. punktu, formulējumu. Šāda rīcība ir nepieciešama arī turpinājumā minētā iemesla dēļ.

28. Prejudiciālā jautājuma formulējums, kāds tas ir šobrīd, pats liek uzdot vēl vienu jautājumu, proti, vai L. M. Bondam, kā tas izriet no prejudiciālā jautājuma un lūgumā sniegt prejudiciālu jautājumu norādītā, tika pilnīgi atteikti atbalsta maksājumi par trim gadiem, kas sekoja pēc nepatieso ziņu sniegšanas. 138. panta 1. punkta trešajā daļā gan ir noteikts, ka atbalsta saņēmējs pēc izslēgšanas pieteikuma iesniegšanas gadā tiek izslēgts [“arī”] no palīdzības saņemšanas apjomam, kas atbilst starpībai starp deklarēto un noteikto platību, un šis apjoms tiks atskaitīts no palīdzības maksājuma par trim nākamajiem gadiem.

29. No šīs tiesību normas formulējuma nepārprotami nevar secināt, vai pārmaksātā summa nākamajos gados no atbalsta maksājumiem tiek atskaitīta *vienreiz* vai *katrā no trim* nākamajiem gadiem (kā norādīts prejudiciālajā jautājumā). Pēc manām domām, it īpaši angļu un franču valodas versijas²⁴ liecina par to, ka pārmaksātā summa tiek atskaitīta tikai vienreiz, nevis trīsreiz, bet ka šis vienreizējais maksājums var tikt ieturēts no nākamo trīs gadu laikā izmaksājamā atbalsta²⁵. Jautājumu uzdošana lietas dalībniekiem tiesas sēdē noveda pie pretrunīgiem izteikumiem. Tā kā šis jautājums par regulas 138. panta interpretāciju nav iesniedzējtiesas lūguma priekšmets un arī lietas dalībnieki savos paskaidrojumos nav izteikuši savu viedokli par to, šī tiesvedība nav piemērota, lai sniegtu galīgu atbildi uz jautājumu par šīs tiesību normas interpretāciju. Attiecībā uz turpmāko pārbaudi konkrētai samazinājumu struktūrai nav nozīmes²⁶.

30. Komisija un Polija galu galā ir ierosinājušas, atbildot uz prejudiciālo jautājumu, veikt arī Regulas (EK) Nr. 796/2004²⁷ 51. panta 2. punkta interpretāciju, jo reģionālā nodaļa esot piemērojusi arī administratīvu sankciju, pamatojoties uz šo tiesību normu. Taču, tā kā lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu tiek uzdots jautājums tikai par Regulas Nr. 1973/2004 138. pantu, es sniegšu vērtējumu tikai par to.

3) Prejudiciālā jautājuma pārformulēšana

31. Tādēļ prejudiciālais jautājums ir jāpārformulē šādi:

Vai tādu Regulas Nr. 1973/2004 138. panta 1. punktā paredzēto sankciju piemērošana, saskaņā ar kurām zemniekam tajā gadā, kad viņš ir sniedzis nepatiesas ziņas par tā atbalsta pieteikuma pamatā esošās platības lielumu, netiek izmaksāts atbalsts un summa, kas atbilst starpībai starp deklarēto un

24 — “[...] est exclu une nouvelle fois du bénéfice d’une aide à hauteur d’un montant correspondant à la différence entre la superficie déclarée et la superficie déterminée. Le montant correspondant est prélevé sur les paiements d’aides [...]” un “[...] shall be excluded once again from receiving aid up to an amount which corresponds to the difference between the area declared and the area determined. That amount shall be off-set against aid payments to which the farmer is entitled in the context of applications [...]”.

25 — Izmantojot šo pieeju, pilnīga izslēgšana no atbalsta saņemšanas uz trim gadiem var notikt tikai gadījumos, kad starpība ir tik liela, ka tā nosedz atbalsta maksājumus par trim gadiem. Tādēļ, ņemot vērā platības un summas, par kurām ir runa pamata lietā, saskaņā ar manu izpratni par šo tiesību normu nav saprotams, kā pret L. M. Bondu varētu tikt piemērota pilnīga izslēgšana uz trim gadiem.

26 — Tomēr tai būtu nozīme jautājumā par sankcijas samērīgumu.

27 — Komisijas 2004. gada 21. aprīļa Regula (EK) Nr. 796/2004, ar ko paredz sīki izstrādātus noteikumus, lai ieviestu savstarpēju atbilstību, modulāciju un integrēto administrēšanas un kontroles sistēmu, kura paredzēta Padomes Regulā (EK) Nr. 1782/2003, ar ko ievieš kopīgus tiešā atbalsta shēmu noteikumus saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku un izveido dažas atbalsta shēmas lauksaimniekiem (OV L 141, 18. lpp.). Tajā ir ietverts Regulas Nr. 1973/2004 138. pantam līdzīgs tiesiskais regulējums.

noteikto platību, tiek atrēķināta no to atbalsta maksājumu summas, uz kuriem zemniekam ir tiesības nākamajos trīs gados, ir kriminālprocess Savienības tiesību principa *ne bis in idem*, kā tas ir nostiprināts Savienības Pamattiesību hartas 50. pantā, izpratnē?

B – *Dubultās sodīšanas aizliegums Savienības tiesībās: kad process ir ar krimināltiesisku vai krimināltiesiskajam raksturam līdzīgu raksturu?*

32. *Ne bis in idem* princips, kāds tas ir kodificēts Pamattiesību hartas 50. pantā, paredz, ka nevienam nedrīkst atkārtoti tiesāt vai sodīt krimināllietā par nodarījumu, par kuru viņš saskaņā ar tiesību aktiem Savienībā jau ticis attaisnots vai notiesāts ar galīgu spriedumu.

33. Lidz šim *ne bis in idem* princips kā vispārējais Savienības tiesību princips galvenokārt tika analizēts saistībā ar karteļu tiesībām²⁸. Turklāt Tiesa šo principu atkārtoti interpretēja saistībā ar Šengenas konvenciju²⁹. Taču visu šo tiesvedību priekšmets būtībā bija “idem” aspekts, tātad jautājums, vai par *to pašu rīcību* sankcija tika piemērota vairākkārt³⁰. Turpretim galvenais jautājums šajā lietā ir par to, vai L. M. Bonda par nepatiesi sniegtajām ziņām, pārkāpjot *ne bis in idem* principu, ir sodīts otrreiz krimināllietas ietvaros. Tātad runa ir par “bis” elementa noteikšanu. Par jautājumu, ar kādiem nosacījumiem process ir ar krimināltiesisku vai krimināltiesiskajam raksturam līdzīgu raksturu, kura dēļ ir jāpiemēro *ne bis in idem* princips, Tiesa vēl nav pādusi izsmeļošāku viedokli³¹.

34. Pat tad, ja Tiesa vēl nav izteikusi viedokli par procesu, kādi tie ir saskaņā ar Regulas Nr. 1973/2004 138. panta 1. punktu, klasificēšanu par krimināltiesiskiem vai krimināltiesiskiem līdzīgiem *ne bis in idem* principa izpratnē, tā tomēr ir izteikusi viedokli par citu krimināltiesību principu piemērojamību attiecībā uz līdzīgiem procesiem.

1) Tiesas judikatūra par sankciju lauksaimniecības nozarē krimināltiesisko raksturu

35. Jau savā spriedumā lietā Vācija/Komisija, izskatot prasību par tādas tiesību normas lauksaimniecības nozarē atcelšanu, saskaņā ar kuru, pieteikuma iesniedzējam pieļaujot pārkāpumus, viņam vienu gadu netiek izmaksāti nekādi maksājumi, Tiesa izlēma, ka atbalsta shēmas nepiemērošana uz laiku tirgus dalībniekam nav kriminālsods³².

36. Jautājumu, vai lauksaimniecības nozares tiesību aktos paredzētai sankcijai ir krimināltiesisks raksturs, Tiesa no jauna vērtēja lietā *Kāserei Champignon Hofmeister*³³. Šīs lietas pamatā bija tiesību norma, kurā kā sankcija par nepareizu ziņu sniegšanu pieteikumā par eksporta kompensācijām bija paredzēts naudas sods. Radās jautājums, vai šī sankcija ir jāvērtē, ņemot vērā *nulla poena sine culpa* principu. Tiesa uz šo jautājumu atbildēja noliedzīgi, argumentējot, ka strīda pamatā esošā sankcija ir eksporta kompensāciju tiesiskā regulējuma sastāvdaļa un tai nav krimināltiesiska rakstura³⁴.

28 — Skat. spriedumu apvienotajās lietās *LVM* (minēts 13. zemsvītras piezīmē, 59. punkts) un 2004. gada 7. janvāra spriedumu apvienotajās lietās *C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P un C-219/00 P Aalborg Portland u.c./Komisija* (*Recueil*, I-123. lpp., 338.–340. punkts).

29 — Šengenas Līguma īstenošanas konvencija, kas parakstīta Šengēnā 1990. gada 19. jūnijā (OV 2000, L 239, 19. lpp.).

30 — Šajā ziņā kā pēdējos skat. manus 2011. gada 8. septembra secinājumus lietā *C-17/10 Toshiba u.c.*

31 — Tomēr skat. ģenerālvokātes E. Šarpstones [*E. Sharpston*] 2011. gada 10. februāra secinājumus lietā *C-272/09 P KME Germany u.c./Komisija* (Krājums, I-12789. lpp., 61. un nākamie punkti) un ģenerālvokāta Ī. Bota 2010. gada 26. oktobra secinājumus lietā *C-352/09 P ThyssenKrupp Nirosta* (iepriekš *ThyssenKrupp Stainless*)/Komisija (2011. gada 29. marta spriedums, Krājums, I-2359. lpp., 48. un nākamie punkti) un apvienotajās lietās *C-201/09 P un C-216/09 P ArcelorMittal Luxembourg/Komisija* (2011. gada 29. marta spriedums, Krājums, I-2239. lpp., 40. un nākamie punkti), kuros ģenerālvokāti izmanto ECT izstrādātos kritērijus, lai konstatētu Savienības konkurences tiesību pārkāpumu procedūras krimināltiesiskajam līdzīgu raksturu. Par konkurences tiesību pārkāpumu procedūru krimināltiesisko raksturu skat. arī ECT 2011. gada 27. septembra spriedumu lietā *Menarini* pret Itāliju (ieteikums Nr. 43509/08, *Recueil des arrêts et décisions* vēl nav publicēts).

32 — 1992. gada 27. oktobra spriedums lietā *C-240/90 Vācija/Komisija* (*Recueil*, I-5383. lpp., 25. punkts).

33 — 2002. gada 11. jūlija spriedums lietā *C-210/00 Kāserei Champignon Hofmeister* (*Recueil*, I-6453. lpp.).

34 — Spriedums lietā *Kāserei Champignon Hofmeister* (minēts 33. zemsvītras piezīmē, 44. punkts).

37. Tiesa sankcijas krimināltiesisko raksturu pārbaudīja, ņemot vērā divus kritērijus.

38. Pirmkārt, tā norādīja uz *pārkāpumu, kas tika pārņemti, veidu*. Tā secināja, ka tiesību normas, kas tika pārkāptas, attiecas vienīgi uz tirgus dalībniekiem, kuri labprātīgi bija izlēmuši izmantot lauksaimniecības nozares atbalsta shēmu. Tādā gadījumā process neesot ar krimināltiesisku raksturu³⁵.

39. Otrkārt, tā analizēja *piemērotās sankcijas mērķi*. Veicot šo pārbaudi, tā uzsvēra, ka islaicīga atbalsta shēmas nepiemērošana ir nepieciešama, lai apkarotu tos daudzos pārkāpumus, kas tiek izdarīti saistībā ar lauksaimniecības atbalstiem un kas saistībā ar to radīto Savienības budžeta ievērojamo slogu var ierobežot tos pasākumus, ko šajā nozarē veic Savienības iestādes, lai stabilizētu tirgus situāciju, atbalstītu lauksaimnieku dzīves līmeni un rūpētos par patērētāju apgādāšanu ar precēm par samērīgām cenām³⁶. Tā kā atbalsts Savienības atbalsta shēmas ietvaros ir jāsniedz tikai tad, ja tā saņēmējs garantē absolūtu godīgumu un uzticamību, sankcija, kas tiek piemērota par šo prasību neievērošanu, ir īpašs administratīva veida pasākums, kas ir atbalsta shēmas sastāvdaļa, un tās mērķis ir garantēt, lai Savienības publiskie līdzekļi tiktu administrēti atbilstoši noteikumiem.

40. Šie Tiesas izstrādātie kritēriji ir arī jāpiemēro, vērtējot procesa krimināltiesisko raksturu un ņemot vērā krimināltiesību principu *ne bis in idem*. Atbilstoši minētajiem kritērijiem šajā lietā krimināltiesisks raksturs nebūtu nedz izslēgšanai konkrētajā gadā atbilstoši regulas 138. panta 1. punkta otrajai daļai, nedz samazināšanai nākamajos trīs gados atbilstoši regulas 138. panta 1. punkta trešajai daļai. *Ne bis in idem* princips nebūtu jāpiemēro, jo tāpat kā sankcija, kas bija lietas *Kāserei Champignon Hofmeister* pamatā, tās tiesību normas attiecībā uz atbalstu, kas konkrētajā gadījumā tika pārkāptas, attiecas vienīgi uz tirgus dalībniekiem, kas labprātīgi ir izlēmuši izmantot atbalsta shēmu. Turklāt arī šīs sankcijas atbilstoši regulas 138. panta 1. punktam ir īpašs administratīva veida pasākums, kas ir atbalsta tiesiskā regulējuma slēgtas sistēmas sastāvdaļa un to mērķis ir garantēt, lai Savienības publiskie līdzekļi tiktu administrēti atbilstoši noteikumiem.

41. Tādējādi starpsecinājumā ir jānorāda, ka līdzšinējā Tiesas judikatūra par līdzīgu administratīvo sankciju lauksaimniecības jomā krimināltiesisko raksturu liecina pret Regulas Nr. 1973/2004 138. panta 1. punktā paredzēto sankciju krimināltiesisko raksturu.

2) ECT judikatūras ievērošana, nosakot krimināltiesisko raksturu

42. Turpinājumā es vērtēšu, vai no Eiropas Cilvēktiesību tiesas (ECT) judikatūras par *ne bis in idem* ekvivalento tiesību normu ECPAK³⁷ izriet citi kritēriji, kas ir jāņem vērā, vērtējot krimināltiesisko raksturu, un vai tās dēļ sankcijas, kādas tās ir šajā gadījumā, būtu jā kvalificē atšķirīgi, nekā tas tiek darīts saskaņā ar līdzšinējo Tiesas judikatūru.

43. Interpretējot Savienības tiesību *ne bis in idem* principu, ir jāņem vērā ECT judikatūra³⁸. Tas izriet no vienveidīguma prasības³⁹, saskaņā ar kuru Hartā ietvertajām tiesībām ir jāpiešķir tāda pati nozīme un apjoms kā atbilstošajām ECPAK tiesību normām, kā tās interpretētas Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā⁴⁰.

35 — Spriedums lietā *Kāserei Champignon Hofmeister* (minēts 33. zemsvītras piezīmē, 41. punkts) ar norādi uz 1987. gada 18. novembra spriedumu lietā 137/85 *Maizena* u.c. (*Recueil*, 4587. lpp., 13. punkts) un spriedumu lietā Vācija/Komisija (minēts 32. zemsvītras piezīmē, 26. punkts).

36 — Spriedumi lietā Vācija/Komisija (minēts 32. zemsvītras piezīmē, 19. punkts) un lietā *Kāserei Champignon Hofmeister* (minēts 33. zemsvītras piezīmē, 38. punkts).

37 — Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija (turpmāk tekstā – “ECPAK”, parakstīta 1950. gada 4. novembrī Romā).

38 — Šajā ziņā skat. arī manus secinājumus lietā *Toshiba* u.c. (minēti 30. zemsvītras piezīmē, 120. punkts).

39 — LES 6. panta 1. punkta trešā daļa un Pamattiesību hartas 52. panta 3. punkta pirmais teikums.

40 — Skat. spriedumus lietā *McB*. (minēts 16. zemsvītras piezīmē, 53. punkts), lietā *Dereci* (minēts 18. zemsvītras piezīmē, 70. punkts) un manus secinājumus lietā *Toshiba* u.c. (minēti 30. zemsvītras piezīmē, 120. punkts). Ir jānorāda, ka saskaņā ar Pamattiesību hartas 52. panta 3. punkta otro teikumu ir iespējams piemērot augstāku standartu, nekā tas ir noteikts ECPAK.

44. Savienības tiesībās ietvertais dubultās sodīšanas aizliegums pamatojas uz ECPAK Septītā protokola 4. panta 1. punktu, lai gan visas Savienības dalībvalstis līdz šodienai nav ratificējušas šo protokolu⁴¹. Par šo ciešo saikni ar ECPAK liecina ne tikai paskaidrojumi attiecībā uz Pamattiesību hartas 50. pantu, bet arī līdzšinējā Tiesas judikatūra par vispārējo Savienības tiesību principu *ne bis in idem*⁴².

a) ECT judikatūra

45. ECT interpretē Septītā protokola 4. panta 1. punktā ietverto krimināllietas jēdzienu, ievērojot vispārējos tiesību principus, ko tā ir izstrādājusi attiecībā uz atbilstošajiem ECPAK 6. un 7. pantā ietvertajiem jēdzieniem “izvirzīta apsūdzība krimināllietā” un “sods”⁴³.

46. Piemērojot 6. pantu, ECT izmanto trīs “*Engel* kritērijus”, kas tā nosaukti pēc sprieduma, kurā tā tos ir formulējusi pirmo reizi⁴⁴.

47. *Pirmais Engel kritērijs* attiecas uz tiesību normas kā krimināltiesību normas klasifikāciju saskaņā ar valsts tiesībām. Tomēr ECT to neuzskata par izšķirošu, bet gan tikai par sākuma punktu izvērtēšanai⁴⁵.

48. *Otrā Engel kritērija* ietvaros ECT vispirms vērtē tiesiskā regulējuma, kurā par noteiktu pārkāpumu ir paredzēta sankcija, adresātu loku. Ja tiesiskais regulējums attiecas uz sabiedrību kopumā un nevis – kā, piemēram, disciplinārajās tiesībās – uz grupu, kurai ir noteikts statuss, tas liecina par sankcijas krimināltiesisko raksturu⁴⁶. Līdztekus ECT norāda uz krimināltiesību normā paredzētās sankcijas mērķi. Uz jautājumu par krimināltiesisko raksturu tiek atbildēts noliedzot, ja sankcijas mērķis ir vienīgi īpašumam nodarītā kaitējuma atlīdzināšana⁴⁷. Turpretim, ja tās mērķis ir represija un prevencija, tā ir krimināltiesiska sankcija⁴⁸. Turklāt ECT savā jaunākajā judikatūrā aplūko jautājumu, vai sankcijas piemērošanas par pārkāpumu mērķis ir tādu tiesisko interešu aizsardzība, kuru aizsardzība parasti tiek nodrošināta ar krimināltiesību normām⁴⁹. Šie elementi ir jāvērtē kopā⁵⁰.

49. *Trešais Engel kritērijs* attiecas uz paredzētā soda veidu un smagumu⁵¹. Brīvības atņemšanas sodu gadījumā vispārīgi ir spēkā pieņēmums par sankcijas krimināltiesisko raksturu, kas var tikt atspēkots tikai izņēmuma gadījumos⁵². Arī naudas sodi, par kuru nesamaksāšanu ir paredzēts aizstājošs brīvības atņemšanas sods⁵³, vai kuru dēļ tiek veikts ieraksts sodāmības reģistrā, parasti liecina par kriminālprocesa esamību⁵⁴.

41 — Līdz šim brīdim ECPAK Septīto protokolu nav ratificējušas četras Eiropas Savienības dalībvalstis (Beļģija, Vācija, Nīderlande un Apvienotā Karaliste).

42 — Spriedumi apvienotajās lietās *LVM* (minēts 13. zemsvītras piezīmē, 59. punkts) un lietā *Showa Denko* (minēts 13. zemsvītras piezīmē, 50. punkts).

43 — ECT 2009. gada 25. jūnija spriedums lietā *Maresti* pret Horvātiju (ieteikums Nr. 55759/07, *Recueil des arrêts et décisions* vēl nav publicēts, 56. punkts ar tālākām norādēm).

44 — ECT 1976. gada 8. jūnija spriedums lietā *Engel* u.c. pret Nīderlandi (Lielā palāta) (ieteikumi Nr. 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72, 5370/72, A sērija, Nr. 22, 82. punkts).

45 — ECT spriedums lietā *Engel* u.c. pret Nīderlandi (minēts 44. zemsvītras piezīmē, 82. punkts).

46 — ECT 1984. gada 21. februāra spriedums lietā *Öztürk* pret Vāciju (ieteikums Nr. 8544/79, A sērija, Nr. 73, 53. punkts) un 1998. gada 2. septembra spriedums lietā *Lauko* pret Slovākiju (ieteikums Nr. 26138/95, *Recueil des arrêts et décisions*, 1998-VI, 58. punkts).

47 — ECT 2006. gada 23. novembra spriedums lietā *Jussila* pret Krieviju (ieteikums Nr. 73053/01, *Recueil des arrêts et décisions*, 2006-XIII, 38. punkts).

48 — Skat. tostarp ECT 2009. gada 10. februāra spriedumu lietā *Zolotukhin* pret Krieviju (Lielā palāta) (ieteikums Nr. 14939, *Recueil des arrêts et décisions* vēl nav publicēts, 55. punkts) ar norādi uz 2003. gada 9. oktobra spriedumu lietā *Ezeh* un *Connors* pret Apvienoto Karalisti (ieteikumi Nr. 39665/98 un 40086/98, *Recueil des arrêts et décisions*, 2003-X, 102. un 105. punkts), un spriedumu lietā *Maresti* pret Horvātiju (minēts 43. zemsvītras piezīmē, 59. punkts).

49 — ECT spriedumi lietā *Zolotukhin* pret Krieviju (minēts 48. zemsvītras piezīmē, 55. punkts) un lietā *Maresti* (minēts 43. zemsvītras piezīmē, 59. punkts).

50 — ECT spriedums lietā *Ezeh* un *Connors* pret Apvienoto Karalisti (minēts 48. zemsvītras piezīmē, 103. punkts) un 1994. gada 24. februāra spriedums lietā *Bendenoun* pret Franciju (ieteikums Nr. 12547/86, A sērija, Nr. 284, 47. punkts).

51 — ECT spriedums lietā *Zolotukhin* pret Krieviju (minēts 48. zemsvītras piezīmē, 56. punkts).

52 — ECT spriedumi lietā *Engel* u.c. pret Nīderlandi (minēts 44. zemsvītras piezīmē, 82. punkts) un lietā *Ezeh* un *Connors* pret Apvienoto Karalisti (minēts 48. zemsvītras piezīmē, 126. punkts).

53 — ECT 2011. gada 31. maija spriedums lietā *Žugić* pret Horvātiju (ieteikums Nr. 3699/08, *Recueil des arrêts et décisions* vēl nav publicēts, 68. punkts).

54 — ECT spriedums lietā *Žugić* pret Horvātiju (minēts 53. zemsvītras piezīmē, 68. punkts).

50. Savu otro un trešo kritēriju ECT saprot alternatīvi. Taču, ja abu kritēriju vērtēšana atsevišķi nesniedz skaidru atbildi, tā tos vērtē arī kumulatīvi⁵⁵.

b) *Engel* kritēriju piemērošana šajā lietā: pretruna ar līdzšinējo Tiesas judikatūru par tiesību aktiem lauksaimniecības jomā?

i) Par pirmā *Engel* kritērija piemērošanu

51. Pirmais *Engel* kritērijs šajā lietā attiektos uz Savienības tiesībās autonomu procesa klasifikāciju saskaņā ar Regulas Nr. 1973/2004 138. panta 1. punktu, kā to ir darījusi Tiesa lietā *Kāserei Champignon Hofmeister*, tieši nepārbaudot *Engel* kritērijus.

ii) Par otrā *Engel* kritērija piemērošanu

52. Būtībā ECT otrā *Engel* kritērija ietvaros pārbauda tos pašus elementus, kurus Tiesa ir vērtējusi spriedumā lietā *Kāserei Champignon Hofmeister*.

– Adresātu loks

53. Regulas 138. panta 1. punktā paredzētās sankcijas neattiecas uz visām personām. Gluži pretēji, tām ir jānodrošina, ka īpašas grupas dalībnieki, proti, attiecīgo subsīdiju lauksaimniecības jomā saņēmēji, ievēro tiem paredzētās tiesību normas⁵⁶. Arī Tiesa spriedumā lietā *Kāserei Champignon Hofmeister* uzsvēra, ka tiesību normas, kas ir tikušas pārkāptas, attiecas vienīgi uz tirgus dalībniekiem, kuri labprātīgi ir izlēmuši izmantot lauksaimniecības nozares atbalsta shēmu⁵⁷.

54. Nekas cits neizriet arī no ECT sprieduma lietā *Jussila*⁵⁸. Tajā bija runa par soda naudām nesamaksāta PVN dēļ. Faktu, ka attiecīgā persona bija izlēmusi reģistrēties kā PVN maksātāja, ECT uzskatīja par nebūtisku un atbildēja noliedzot uz jautājumu par ierobežotu adresātu loku. Pēc manām domām, minētais nav attiecināms uz šo lietu, jo atšķirībā no PVN, kurš potenciāli ir attiecināms uz ikvienu, atbalsta lauksaimniecības nozarē sistēma, kā jau to ir konstatējusi Tiesa, ir sevī noslēgta sistēma, kurā saņēmējam ir jāizpilda virkne nosacījumu, lai tajā piedalītos.

55. Atbilstoši minētajam īpašā adresātu loka struktūra liecina pret pārkāpuma, par ko ir paredzēta sankcija Regulas Nr. 1973/2004 138. panta 1. punktā, krimināltiesisko raksturu.

– Parasti ar krimināltiesiskām sankcijām aizsargātās tiesiskās intereses

56. Šajā gadījumā aizsargātās tiesiskās intereses – Savienības finanšu intereses – var būt aizsargātas gan ar krimināltiesībām, gan ar administratīvajām tiesībām. Līdz ar to šis otrā *Engel* kritērija elements nepalīdz, raksturojot sankciju.

– Sankcijas mērķis un motīvs

57. Jautājums, kādi mērķi ir raksturīgi krimināltiesiskai sankcijai, ir ilgstošas diskusijas priekšmets. Tā šajā gadījumā nav jāanalizē. Ir jānorāda tikai uz to, ka mūsdienu doktrīnā par soda mērķi galvenokārt ir uzsvērtā dubulta mērķa noteikšana – represija un prevencija⁵⁹. Dažās šajās jauktajās vai “apvienošanas teorijās” represijai nav patstāvīgas nozīmes⁶⁰.

55 — ECT spriedums lietā *Zolothukin* pret Krieviju (minēts 48. zemsvītras piezīmē, 53. punkts).

56 — Šajā ziņā skat. ECT 1990. gada 22. maija spriedumu lietā *Weber* pret Šveici (pieteikums Nr. 11034/84, A sērija, Nr. 177, 33. punkts).

57 — Spriedums lietā *Kāserei Champignon Hofmeister* (minēts 33. zemsvītras piezīmē, 41. punkts).

58 — ECT spriedums lietā *Jussila* pret Somiju (minēts 47. zemsvītras piezīmē, 38. punkts).

59 — Skat., piemēram, Boulloc, B., *Droit pénal général*, 19. izdevums, 2005, 22., 23. lpp., un Ashworth, A., *Principles of Criminal Law*, 6. izdevums, 2009, 16.–18. lpp.

60 — Skat. *Claus Roxin* aizstāvēto preventīvo apvienošanas teoriju, kas kā izejas punktu izmanto pieņēmumu, ka “soda mērķis var būt tikai ar preventīvu raksturu”; Roxin, C., *Strafrecht Allgemeiner Teil*, I sējums, 4. izdevums, 2006, 85.–96. lpp.

58. Tomēr no ECT judikatūras es secinu, ka tā represīvu mērķi uzskata par krimināltiesiskas sankcijas pamatelementu. Arī šajā ziņā gan paliek strīdīgs jautājums par to, kas ir jāsaprot ar represiju. Parasti ar to – norobežojot no restitūcijas, kuras mērķis ir atjaunot stāvokli, kāds tas bija pirms zaudējuma nodarīšanas, – saprot soda piemērošanu, kam ir jākompensē izdarītā netaisnība⁶¹. Arī ģenerāladvokāts F. Dž. Džeikobss [F. J. Jacobs] savos secinājumos lietā Vācija/Komisija ir uzsvēris, ka kriminālsoda mērķis ir plašāks nekā vienkārša iebiedēšana vai prevencija un tas ietver nosodījumu⁶².

59. Konkrēto sankciju mērķis nav tikai kompensēt radušos zaudējumu. Tādēļ turpinājumā ir jāvērtē to preventīvais un represīvais raksturs.

60. Krimināltiesisks raksturs nepārprotami nav tiesību normai, saskaņā ar kuru pieteikuma iesniedzējam netiek piešķirts tikai tas atbalsts, ko viņš pieprasījis nepamatoti, tomēr tiek piešķirts atbalsts, kas ir pamatots ar pareizām ziņām.

61. Grūtāk ir konstatēt, vai sankcijai ir represīvs raksturs, ņemot vērā regulas 138. panta 1. punktā paredzētos samazinājumus pieteikuma iesniegšanas gadā (šajā gadījumā atbilstoši otrajai daļai: izslēgšana pieteikuma iesniegšanas gadā) un nākamajos gados.

62. Analizējot administratīvās sankcijas lauksaimniecības jomā mērķi, Tiesa spriedumā lietā *Kāserei Champignon Hofmeister* ir jau secinājusi, ka līdzīga sankcija ir nepieciešama, lai apkarotu daudzos pārkāpumus šajā sistēmā un to radīto Savienības budžeta slogu⁶³. Tiesa šajā ziņā pamatojās arī uz Regulas par Eiropas Kopienu finanšu interešu aizsardzību⁶⁴ preambulas deviņo apsvērumu, saskaņā ar kuru Kopienas pasākumi un sodi, kas paredzēti saskaņā ar kopējās lauksaimniecības politikas mērķiem, ir palīdzības sistēmu sastāvdaļa un tiem ir konkrēti mērķi. Tas, kā izklāsta arī Komisija, norāda tikai uz tiesiskā regulējuma preventīvo raksturu.

63. Administratīvās kapacitātes dēļ pārbaudes, lai novērstu pārkāpumus, piespiedu kārtā ir ierobežotas. Tāda atbalsta saņēmēja gadījumā, kas vienreiz savā pieteikumā ir norādījis nepareizas ziņas, pastāv mazākas garantijas attiecībā uz uzticamību, godīgumu un rūpību. Tādēļ vislabākā aizsardzība attiecībā uz budžetu būtu šāda saņēmēja pilnīga izslēgšana no atbalsta sistēmas. Tā nav domāta kā sodīšana, bet gan kalpotu budžeta aizsardzībai no iespējamajiem turpmākiem nepatiesiem pieteikumiem. Var argumentēt, ka pareiza pieteikuma iesniegšana, katrā ziņā ciktāl nav runa par nenozīmīgām kļūdām pieteikumā, ir tāds pats nosacījums atbalsta maksājuma saņemšanai kā, piemēram, pieteikuma iesniegšana termiņā vai jebkurš cits priekšnoteikums, ar kuru ir saistīts atbalsta maksājums.

64. Taču, ja likumdevējs seku dēļ attiecībā uz atsevišķiem pieteikuma iesniedzējiem, ņemot vērā samērīguma principu, izlemj nevis par labu pilnīgai, bet gan daļējai atbalsta nepiešķiršanai samazinājumu formā, tas nemaina sankcijas raksturu. Tad tās mērķis nav vēlāka tieša pieteikuma iesniedzēja rīcības nosodišana. Arī ar samazinājumu tiek mazināts tas risks attiecībā uz budžetu, ko rada neuzticams saņēmējs. Tādējādi attiecīgajām tiesību normām ir preventīvs raksturs.

65. Pret represīvo raksturu liecina arī tas, ka samazinājums tiek piemērots tikai tādā gadījumā, ja atbalsta saņēmējs iesniedz pieteikumu nākamajos trīs gados. Ja saņēmējs nākamajos gados neiesniedz pieteikumu – jo tas savu uzņēmumu slēdz, pārdod vai neizpilda pārējos nosacījumus atbalsta saņemšanai – sankcija netiek piemērota. Arī tad, ja atbalsta saņēmējam nākamajos gados ir tiesības uz mazāku atbalstu un ar to nepietiek, lai kompensētu samazinājuma summu, sankcija šajā ziņā netiek piemērota. Ja runa būtu par represiju, proti, par nosodījumu un vainas izlīdzināšanu, sankcija tiktu piemērota neatkarīgi no atbalsta saņēmēja veiktās darbības, šajā gadījumā jauna pieteikuma iesniegšanas, un summa arī nevarētu tikt dzēsta.

61 — Tā ECT spriedumā lietā *Jussila* pret Somiju (minēts 47. zemsvītras piezīmē, 38. punkts), kurā ECT kā kritēriju izmanto to, vai finansiāla nasta ir kā atbildība par nodarīto kaitējumu vai kā sods, lai novērstu atkātošanos.

62 — 1992. gada 3. jūnija secinājumi (spriedums minēts 32. zemsvītras piezīmē, 11. punkts).

63 — Spriedums lietā *Kāserei Champignon Hofmeister* (minēts 33. zemsvītras piezīmē, 38. punkts).

64 — Padomes 1995. gada 18. decembra Regula (EK, Euratom) Nr. 2988/95 (OV L 312, 1. lpp.).

66. Minētais atšķir konkrēto sankciju arī no soda naudām saistībā ar nodokļiem, kas bija ECT judikatūras priekšmets. Tajā ECT atzina to krimināltiesisko raksturu, jo to mērķis nebija finansiāla kompensācija. Tās bija paredzētas kā sods, lai novērstu atkātošanos⁶⁵.

– Starpsecinājums

67. Otrā *Engel* kritērija piemērošana attiecībā uz šo sankciju parāda, ka interpretācijas rezultāts būtībā atbilst secinājumam, pie kāda ir nonākusi Tiesa savā līdzšinējā judikatūrā par sankciju lauksaimniecības jomā krimināltiesisko raksturu. Līdz ar to otrais *Engel* kritērijs neapstiprina, ka regulas 138. panta 1. punktā paredzētajai procedūrai būtu krimināltiesisks raksturs.

iii) Par trešā *Engel* kritērija piemērošanu

68. Turpretim sankcijas smagumu Tiesa līdz šim, vērtējot līdzīgas sankcijas lauksaimniecības jomā, nebija skaidri vērtējusi⁶⁶. Līdz ar to, ņemot vērā vienveidīguma prasību attiecībā uz ECPAK⁶⁷, šī lieta sniedz iespēju pārbaudīt arī šo elementu.

69. Ja vērtē šajā gadījumā piemēroto sankciju veidu un smagumu, vispirms var pamanīt, ka tās nav saistītas ar aizstājošu brīvības atņemšanas sodu. Attiecībā uz soda smaguma kritēriju ECT ņem vērā abstraktā veidā paredzētā un nevis konkrēti piemērotā soda apmēru. Transponējot šo pieņēmumu uz šo lietu, vispirms nākas saskarties ar praktiskām grūtībām. ECT vadās no normām, ar kurām noteiktas sodu robežas un tātad – maksimālais sods. Tomēr, tā kā šajā lietā aplūkojamā sankcija ir atkarīga no mainīgiem kritērijiem, proti, starpību starp deklarētajām un noteiktajām platībām, nav iespējams noteikt abstraktu soda maksimālo robežu. Šajā lietā labākajā gadījumā ir iespējams vienīgi atsaukties uz konkrēti aprēķināmās sankcijas apmēru.

70. Ja, raugoties tikai no finansiālā viedokļa, vērtē tikai atbalsta nepiešķiršanas vai samazināšanas ekonomiskās sekas un par pamatu izmanto atziņu, ka ECT otro un trešo *Engel* kritēriju saprot alternatīvi, varētu nonākt pie apstiprinošas atbildes sniegšanas uz jautājumu par regulas 138. panta 1. punktā noteiktā atbalsta samazinājuma krimināltiesisko raksturu. Atbalsta piešķiršanas gadījumā lauksaimnieks atrodas ekonomiski izdevīgākā situācijā nekā atteikuma gadījumā, un summas, par kurām tika samazināti atbalsta maksājumi, nav maznozīmīgas.

71. Taču, pēc manām domām, vērtējot paredzētās sankcijas smagumu, nevar tikt ņemts vērā tikai tas, vai pasākums galu galā radīs nelabvēlīgas ekonomiskās sekas. Gluži pretēji, ir jāveic novērtējoša analīze, kurā ir arī jāizvērtē, vai sankcija apdraud kādas no attiecīgās personas aizsargājamajām interesēm. Ja tas tā nav, tad nepastāv smaga sankcija trešā *Engel* kritērija izpratnē. No šīs pārbaudes šajā kontekstā ir redzams, ka sankcija neattiecas uz attiecīgajai personai faktiski piederošo īpašumu, kā tas būtu naudas soda gadījumā. Tāpat netiek skarta tiesiskā palāvība. Ar samazinājumu attiecīgā persona tikai zaudē izredzes uz atbalstu. Attiecībā uz šīm izredzēm uz atbalstu tāda atbalsta saņēmēja gadījumā, kurš apzināti ir norādījis nepareizas ziņas, nepastāv arī tiesiskā palāvība uz atbalstu, jo viņš no paša sākuma zināja, ka viņš nesaņems nesamazinātu atbalstu, ja sniegs nepareizas ziņas⁶⁸.

65 — ECT spriedumā lietā *Jussila* pret Somiju (minēts 47. zemsvītras piezīmē, 38. punkts) arī analizē pretrunas savā judikatūrā par soda naudu nodokļu jomā raksturu. Skat. arī ECT 2009. gada 16. jūnija spriedumu lietā *Ruotsalainen* pret Somiju (pieteikums Nr. 13079/03, *Recueil des arrêts et décisions* vēl nav publicēts, 46. punkts) par nodevu nepareizās degvielas izmantošanas dēļ.

66 — Skat. konkurences tiesību jomā attiecībā uz nevainīguma prezumpcijas principa piemērošanu 1999. gada 8. jūlija spriedumu lietā C-199/92 P *Hüls/Komisija* (*Recueil*, I-4287. lpp., 150. punkts)

67 — Skat. šo secinājumu 43. punktu.

68 — Tieši uz šo atziņu Tiesa arī pamatojās spriedumā lietā *Käserei Champignon Hofmeister*, kurā tā par izšķirošu uzskatīja brīvo izvēli piedalīties atbalsta sistēmā.

3) Sekas, ja tiktu izņemts atšķirīgi

72. Nobeigumā ir jāpalūkojas uz praktiskajām sekām, kas rastos, ja situācijā, kāda tā ir šajā gadījumā, piemērotu *ne bis in idem* principu. Iepriekš ir jānorāda, ka, bez šaubām, konkrētās sekas nedrīkst ietekmēt *ne bis in idem* principa interpretāciju. Tomēr to vērtējumam ir nozīme, un tās uzsver izpratni attiecībā uz visu atbalsta lauksaimniecības jomā sistēmu. Tās parāda, ka likumdevējs neuzskatīja, ka līdzīgas administratīvās sankcijas lauksaimniecības jomā ir “bis” *ne bis in idem* principa izpratnē.

73. Šajā ziņā vispirms interesants ir fakts, ka pastāv regulas, kurās *expressis verbis* ir noteikts, ka Savienības tiesībās paredzētās administratīvās sankcijas ir piemērojamas, neskarot papildu soda maksājumus, kas noteikti valsts līmenī⁶⁹.

74. Arī Regulas Nr. 2988/95 par Eiropas Kopienų finanšu interešu aizsardzību⁷⁰ 6. pantā nav norādīts uz to, ka likumdevējs ir uzskatījis, ka administratīvo sankciju un valsts kriminālsodu vienlaikus pastāvēšana ir jāvērtē, ņemot vērā *ne bis in idem* principu, jo tā 1. punktā ir noteikts, ka procedūru attiecībā uz administratīvajām sankcijām var pārtraukt tikai tad, ja pret to pašu personu dalībvalstīs sāka kriminālietu un administratīvā procedūra principā vēlāk var tikt atkal atsākta⁷¹. Lai gan atsākšana 3. punktā ir paredzēta ar nosacījumu par vispārējo tiesību principu ievērošanu, ja piemērots tiktu *ne bis in idem* princips, administratīvais process nekad nevarētu tikt atsākts.

75. Lai gan atbilstoši Regulas Nr. 2988/95 preambulas desmitajam apsvērumam ir jānovērš sankciju kumulācija bez ieskaitīšanas, nav aizliegta otra procesa īstenošana, jo, lai gan tajā arī ir minēts jēdziens *ne bis in idem*, vienlaikus preambulas deviņajā apsvērumā ir noteikts, ka sodu konkrētie mērķi neiespaido to, kā dalībvalstīs attiecīgo saimnieciskās darbības subjektu darbību vērtē krimināltiesiskā aspektā.

76. Visbeidzot, ir jāatgādina iepriekš minētais dalībvalstu pienākums piemērot sodu par krāpniecisku rīcību, kura ietekmē Savienības finansiālās intereses, paredzot iedarbīgus, samērīgus un no turpmākiem noziegumiem atturošus kriminālsodus, ieskaitot, vismaz liela apjoma krāpšanas gadījumā, ar brīvības atņemšanu saistītus sodus⁷².

77. Ja šajā lietā tiktu piemērots *ne bis in idem* princips, ar brīvības atņemšanu saistītas sankcijas piemērošana pat liela apjoma un atkārtotas krāpšanas gadījumos būtu principā izslēgta, jo administratīvā sankcija saskaņā ar regulu ir jāpiemēro obligāti un tas neļautu īstenot kriminālvajāšanu.

4) Sankcijas ieskaitīšana

78. Taču *ne bis in idem* principa nepiemērošana nevar radīt situāciju, ka attiecīgā persona, ņemot vērā valsts noteiktā kriminālsoda apmēru, tiek nesamērīgi apgrūtināta⁷³. No samērīguma principa izriet, ka, vērtējot piemērojamā kriminālsoda apmēru, ir ņemama vērā administratīvā sankcija⁷⁴. Šajā virzienā norāda arī iepriekš minētais Regulas Nr. 2988/95⁷⁵ preambulas desmitais apsvēruma, saskaņā ar kuru ir jānovērš Savienības finansiālo sankciju un atsevišķu valstu krimināltiesisko sankciju kumulācija.

69 — Skat. Komisijas 2009. gada 7. jūlija Regulas (EK) Nr. 612/2009, ar kuru nosaka kopējus sīki izstrādātus noteikumus eksporta kompensāciju sistēmas piemērošanai lauksaimniecības produktiem (OV L 186, 1. lpp.), 48. panta 9. punktu un Regulas Nr. 1122/2009 (minēta 4. zemsvītras piezīmē) preambulas 98. apsvērumu.

70 — Minēta 64. zemsvītras piezīmē.

71 — Šajā ziņā skat. arī regulas preambulas deviņo apsvērumu.

72 — Šajā ziņā skat. šo secinājumu 18. un nākamos punktus; skat. arī 1995. gada 26. jūlija Konvencijas par Eiropas Kopienų finanšu interešu aizsardzību (OV C 316, 49. lpp.) 2. panta 1. punktu.

73 — Šajā ziņā skat. spriedumu lietā *Kāserei Champignon Hofmeister* (minēts 33. zemsvītras piezīmē, 52. punkts), kurā Tiesa uzsvēra, ka attiecīgajai personai, neraugoties uz principa *nulla poena sine culpa* nepiemērošanu, nav liegta tiesiskā aizsardzība.

74 — Par samērīguma principa piemērojamību attiecībā uz valsts tiesībās paredzēto kriminālsodu skat. arī šo secinājumu 18. punktu.

75 — Minēta 64. zemsvītras piezīmē.

5) Pārējo *ne bis in idem* principa kritēriju pārbaude

79. Nobeigumā es vēlētos pievērsties izklāstam par Polijas Republikas un Komisijas minēto papildu pārbaudi attiecībā uz *ne bis in idem* principu. Tās abas norādīja, ka šī principa piemērošana šajā lietā nav iespējama arī nosacījuma *idem* neesamības dēļ, jo administratīvā sankcija saskaņā ar Regulas Nr. 1973/2004 138. panta 1. punktu un valsts kriminālsods neaizsargā vienas un tās pašas tiesiskās intereses.

80. Tomēr ECT savā judikatūrā par ECPAK Septītajā papildu protokolā ietverto dubultās sodīšanas aizliegumu šobrīd ņem vērā tikai lietas apstākļu identiskumu un nevis arī aizsargāto tiesisko interešu identiskumu⁷⁶. Kā es esmu norādījusi savos secinājumos lietā *Toshiba u.c.*, jēdziens *idem* Savienības tiesībās noteiktā dubultās sodīšanas aizlieguma ietvaros būtu jāpielāgo ECT judikatūrai, saskaņā ar kuru turpmāk būtu jāņem vērā tikai lietas apstākļu identiskums⁷⁷. Atbilstoši šai judikatūrai ar Regulas Nr. 1973/2004 138. panta 1. punktu aizsargātajām tiesiskajām interesēm nav nozīmes, pārbaudot *idem* jēdzienu.

VI – Secinājumi

81. Ņemot vērā iepriekš izklāstītos apsvērumus, ierosinu Tiesai uz lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbildēt šādi:

Tāda Regulas (EK) Nr. 1973/2004 138. panta 1. punktā paredzēta procedūra, kuras noslēgumā tiek piemērota sankcija, saskaņā ar kuru zemniekam tajā gadā, kad viņš ir sniedzis nepatiesas ziņas par atbalsta pieteikuma pamatā esošās platības lielumu, netiek izmaksāts atbalsts un atbalsts netiek izmaksāts līdz brīdim, kad summa atbilst starpībai starp deklarēto un noteikto platību, un šī summa tiek atrēķināta no to atbalsta maksājumu summas, uz kuriem zemniekam ir tiesības to pieteikumu ietvaros, kurus tas iesniedz trīs nākamajos kalendārajos gados, kas seko pēc tā kalendārā gada, kad ir notikusi fakta konstatācija, nav uzskatāma par kriminālprocesu Savienības tiesībās paredzētā *ne bis in idem* principa izpratnē.

76 — ECT spriedums lietā *Zolothukin* pret Krieviju (minēts 48. zemsvītras piezīmē, 82. punkts).

77 — Minēta 30. zemsvītras piezīmē, 111.–124. punkts.